

Ο θάνατος του Βολταίρου και ο θρήνος του Αδαμάντιου Κοραή

[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα](#)

Ο Αδαμάντιος Κοραής βρισκόταν στο Παρίσι όταν ξέσπασε η Γαλλική Επανάσταση. Σε μια από τις επιστολές του, με αφορμή την μετακομιδή (σημ. μεταφορά) των λειψάνων του Βολταίρου στη γαλλική πρωτεύουσα τον Ιούλιο του 1791, ο Έλληνας Διαφωτιστής έγραψε:

«Δεν με εξέπληξε, φίλε μου, ούτε η μεγαλοπρέπεια της κηδείας. Ούτε ο χρυσός και ο άργυρος, ο οποίος άστραφτε από όλα τα μέρη, θάμπωσε τα μάτια μου. Αλλ' όταν είδα να περιφέρουν τα βιβλία του θριαμβευτικά και να είναι περικυκλωμένα από πλήθος ακαδημαϊκών, τότε ήθελα να σε έχω κοντά μου μάρτυρα και της αγανάκτησής μου και των δακρύων μου, δακρύων, φίλε μου, αληθινών, δακρύων απαρηγόρητων, τα οποία μ' έκανε να χύσω η ανάμνηση ότι έτσι και οι πρόγονοί μου, οι αμίμητοι Έλληνες, ήξεραν να τιμούν τη σοφία».

Ξεχωριστή θέση στα κείμενα του Κοραή κατέχει η αλληλογραφία του.

Διασώθηκαν περίπου χίλια γράμματά του από το 1774. Κι εδώ, όπως και στα μαχητικά του φυλλάδια, παρουσιάζεται ολοζώντανη η προσωπικότητά του: ο σοφός επιστήμονας, ο μαχητικός διαφωτιστής και, κυρίως, ο ανήσυχος άνθρωπος που δεχόταν τα μηνύματα του καιρού του και τα μετέδιδε στους συνανθρώπους του. Οι επιστολές του που απευθύνονταν σε φίλους του στη σκλαβωμένη πατρίδα είχαν πλατιά διάδοση κι απήχηση, γιατί οι παραλήπτες τους τις αντέγραψαν και τις κυκλοφορούσαν χέρι με χέρι στους υπόδουλους ομογενείς. Έτσι συμπληρώνουν κι αυτές το διαφωτιστικό του έργο: διδάσκουν, αφυπνίζουν συνειδήσεις, νουθετούν. Πυκνή και μακροχρόνια ήταν η αλληλογραφία του με τον αδελφικό του φίλο Δημήτριο Λώτο, που ήταν πρωτοψάλτης στη Σμύρνη. Γράφοντας προς τον Πρωτοψάλτη ο Κοραής «γεμίζει δεκάδες σελίδες, παρακολουθώντας και καταγράφοντας με ψυχή και μάτια εφήβου όλα όσα συμβαίνουν γύρω του. Έτσι η Γαλλική Επανάσταση, η άλωση της Βαστίλλης, η κηδεία του Μιραμπώ και του

Βολταίρου, οι λαϊκές εξεγέρσεις, η θανάτωση του Λουδοβίκου κτλ καταγράφονται σε ζωντανές σελίδες ημερολογίου».1

Παραθέτουμε απόσπασμα επιστολής τον Κοραή της 15 Νοεμβρίου 1791 προς τον Πρωτοψάλτη, στην οποία περιγράφεται η μετακομιδή των λειψάνων του Βολταίρου.

Ίσως ήκουσας ότι, αποθανόντα τον περίφημον Βολταίρον, ο κλήρος του Παρισιού δεν εσυγχώρησε να θάψωσι εις το Παρίσιον, αλλ' έκαμαν εις τρόπον ώστε ηναγκάσθησαν οι συγγενείς και φίλοι του να τον θάψωσι πολλάς λεύγας μακράν από το Παρίσιον. Η πρόφασις των καλογήρων ήτον ότι ο Βολταίρος ήτον ασεβέστατος άνθρωπος [...].

Ο λαός, ενθυμούμενος τα όσα κατ' αυτών [των καλογήρων] είχεν είπει ο Βολταίρος και την κώλυσιν της ταφής του, ηθέλησε να εκδίκηση τον νεκρόν του από τας καλογηρικές καταδρομάς, και απεφάσισε να κάμη μετακομιδήν του λειψάνου του εις το Παρίσιον.

Υπήγαν λοιπόν πλήθος ανάριθμον εις τον τάφον του, τον εξέχωσαν, και τον έφεραν εις το Παρίσιον τη δεκάτη του Ιουλίου, ημέρα Κυριακή προς το εσπέρας, και τον έθηκαν επάνω εις την Βασιλίαν, εις το προάστιον της πόλεως, δια να τον κηδεύσωσιν εντίμως τη επαύριον. Ηξεύρεις ότι η Βασιλία είναι εκείνη η περίφημος φυλακή, την οποίαν εκρήμνισεν ο λαός εις τας αρχάς των ταραχών· πλησίον της Βασιλίας κατοικώ και εγώ, και η πομπή όλη έπρεπε να περάση κατάντικρυ των παραθύρων μου. Τον έθηκαν εξεπίτηδες εις την Βασιλίαν, δια να τον εκδικήσωσι και από την πάλαιαν τυραννίαν της αυλής, η οποία είχε τον φυλακώσει εις αυτό το φρούριον, ακόμη εικοσαετή νέον όντα. Τη επαύριον, ια' Ιουλίου, έβαλαν την θήκην, η οποία περιείχε τα οστά του, επάνω εις μίαν λαμπράν άμαξαν -αλλ' ελησμόνησα να σε ειπώ, ότι τον έβαλαν εις την Βασιλίαν εις εκείνον τον ίδιον τόπον της κρημισμένης οικίας, όπου αληθώς εφυλακίσθη ζων, ανεγείραντες σωρόν από αυτούς τους λίθους της κρημισμένης Βασιλίας, επάνω εις τον οποίον έγγραψαν τοιαύτην επιγραφήν: «Δέξαι, Βολταίρε, τας τιμάς της Πατρίδος σου, εις τούτον τον ίδιον τόπον όπου σε εφυλάκωσε δέσμιον η τυραννία». Το πρωί λοιπόν εξήλθεν η άμαξα συρομένη από δώδεκα λευκούς ωραίους ίππους. Από το εν μέρος της αμάξης ήτον γεγραμμένον: «Αν ο άνθρωπος εγεννήθη αυτεξούσιος, πρέπει να κυβερνάται και να δεσπόζεται μόνος του»· από το άλλο: «Ο άνθρωπος έχει την εξουσίαν και το δικαίωμα να κολάζη τους τυράννους του». Επάνω εις την θήκην του λειψάνου του ήτον το άγαλμα του Βολταίρου απaráλλακτος όμοιον, κείμενον εις την κλίνην ύπτιον, σκεπασμένον με πάπλωμα πλην του προσώπου. Εις την θήκην ήτον η παρούσα επιγραφή: «Ποιητής, φιλόσοφος, ιστορικός· εφώτισε το ανθρώπινον πνεύμα, και μας προητοίμασεν εις την υποδοχήν της ελευθερίας». Εις κάθε άλογον ήτον ένας ιπποκόμος ενδεδυμένος ρωμαϊκήν στολήν προ της αμάξης ήτον και άλλο άγαλμα του Βολταίρου,

καθήμενον εις θρόνον, και τριγύρω του αι εικόνες όλων των μεγάλων ανθρώπων φερόμενοι επάνω εις κοντάρια, οίον του Ρούσο, του Μιραβό και των τοιούτων. Κατόπιν αυτού του καθήμενου αγάλματος, εις μίαν μικράν βιβλιοθήκην, όλα του τα συγγράμματα εις εβδομήκοντα τόμους χρυσοδεμένους (επειδή ηξεύρεις ότι αυτός ήρχισε να γράφη από των 17 ετών της ηλικίας του, και έγγραφεν έως του ογδοηκοστού τρίτου έτους· το πρώτον του σύγγραμμα ήτον μία τραγωδία, ο Οιδίπους λεγόμενος, την οποίαν έγγραψε προ του Βολταίρου και ο ημέτερος Σοφοκλής)· την βιβλιοθήκην αυτήν περιεκύκλωναν όλοι οι σπουδαίοι και Ακαδημαϊκοί του Παρισιού· δεν σε λέγω τα μουσικά όργανα, το άπειρον πλήθος όσον προηγείτο και ηκολούθει αυτήν την παράδοξον λιτανείαν, όσον ήτον διεσπαρμένον εις τους τόπους όλους της πόλεως, όθεν είχε περάσει η πομπή, το πλήθος των ξένων, όσοι ήλθον από όλα τα ξένα μέρη της Ευρώπης —Πάρθοι, Μήδοι και Ελαμίται— επειδή είχαν την είδησιν προ ενός σχεδόν μηνός· τούτο μόνον σε λέγω, ότι είδον προ τούτου και την κηδείαν του Μιραβό, αλλά δεν ηξεύρω ποίαν να ονομάσω λαμπροτέραν. Το λείψανον εξήλθεν εις τας εννέα ώρας το πρωί από την Βασιλιάν και μόλις έφθασεν εις την εκκλησίαν το μεσονύκτιον. Όλα αυτά τα είδον από το παράθυρόν μου με πολλούς άλλους σοφούς Γάλλους και Άγγλους, οι οποίοι ήλθον εξεπίτηδες εις τον οίκον μου την ημέραν εκείνην. Δεν με εξέπληξε, φίλε μου, μήτε η μεγαλοπρέπεια της κηδείας· μήτε ο χρυσός και ο άργυρος, όστις ηστραποβόλει από όλα τα μέρη, εθάμβωσε τους οφθαλμούς μου. Αλλ' όταν είδον τα βιβλία του φερόμενα εις θρίαμβον και περικυκλωμένα από πλήθος Ακαδημαϊκών, τότε ήθελον να σε έχω πλησίον μου μάρτυρα και της αγανακτήσεώς μου και των δακρύων μου -δακρύων, φίλε μου, αληθινών, δακρύων απαρηγόρητων, τα οποία μ' έκαμε να χύσω η ανάμνησις ότι ούτω και οι προπάτορές μας, οι αμίμητοι Έλληνες, ήξευρον να τιμώνσι την σοφίαν. Και ποίοι άλλοι παρ' αυτούς έγιναν τύπος και υπογραμμός όλων των καλών όσα βλέπει τις την σήμερον εις τους Ευρωπαίους; Δεν είναι αυτοί οι Αθηναίοι, οι οποίοι κατέστησαν άρχοντα της Σάμου τον Σοφοκλέα, δι' αμοιβήν μιας τραγωδίας την οποίαν εσύνθεσε; Δεν είναι αυτοί -αλλά τι ματαίως να ανανεώσω παλαιάς και ανίατους πληγάς; Βάρβαρον και αχρειέστατον γένος —έλεγον εις τον εαυτόν μου— κάκιστοι Τούρκοι! πολλοί και από το γένος μου (ίσως και εγώ ο ίδιος) ήθελον είναι την σήμερον ισότιμοι του Βολταίρου, αν η υμετέρα τυραννία δεν είχε καταστήσει στείραν και άγονον την καρποφόρον μητέρα των σοφών, την Ελλάδα!...

1. Λ. Ι. Βρανούσης από το βιβλίο: Αδαμαντίου Κοραή, Επιστολαί προς τον Πρωτοψάλτη (επιλογή).

Σύλλογος προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων, Αθήναι 1959, σ. κ'.Βολταίρος (1694-1778). Διάσημος Γάλλος συγγραφέας και φιλόσοφος, από τις ηγετικές μορφές του γαλλικού διαφωτισμού. Πνεύμα τολμηρό και περίεργο σε κάθε νεωτερισμό συνδύαζε τα λογοτεχνικά, κοινωνικά και φιλοσοφικά του ενδιαφέροντα με την

ακαταπόνητη ενεργητικότητά του. Υπέρμαχος της ανεξιθρησκείας αντιτάχθηκε στο θρησκευτικό φανατισμό και τη μισαλλοδοξία. Η απήχηση του έργου του ήταν απέραντη. Στις φιλοσοφικές του ιδέες ήταν ανθρώπινος· ο σεβασμός της συνείδησης και της ατομικής ελευθερίας, η ακλόνητη πίστη στην πρόοδο και η εμπιστοσύνη στην αποτελεσματικότητα της πράξης είναι μερικές από τις βασικές ιδέες του Βολταίρου.ανάρητος: αναρίθμητος.Βασιλιάς: Βασίλλης· η περιβόητη φυλακή του Παρισιού, όπου η μοναρχία φυλάκιζε επιφανείς πολιτικούς της αντιπάλους. Την γκρέμισε ο επαναστατημένος λαός στις 14 Ιουλίου 1789 και η ημέρα αυτή καθιερώθηκε ως εθνική γιορτή στη Γαλλία.εκδικώ: εκδικούμαι για προσβολή που έγινε.οίον: όπως.Ρουσό Ζαν-Ζακ (1712-1778): Γάλλος συγγραφέας και φιλόσοφος. Οι ιδέες του επέδρασαν γόνιμα στην ευρωπαϊκή σκέψη και οι πολιτικές του αντιλήψεις επηρέασαν τη Γαλλική Επανάσταση.Μιραβό: Μιραμπό (1749-1791): Ο πιο διακεκριμένος ρήτορας της Γαλλικής Επανάστασης. Το 1789 εγκατέλειψε την τάξη των ευγενών και πήρε μέρος στη Συντακτική Συνέλευση ως αντιπρόσωπος της τρίτης τάξης. Οπαδός της συνταγματικής μοναρχίας συνέβαλε με τις γνώσεις και την ευγλωττία του στις νίκες της Συντακτικής Συνέλευσης.σπουδαίος: σπουδαστής, λόγιος.Πάρθοι: Πέρσες.Ελαμίται: Εβραίοι·η ονομ. προέρχεται από τον Ελάμ, γιο του Σημ.μιας τραγωδίας: πρόκειται για την Αντιγόνη, που πρωτοπαίχτηκε στα Μεγάλα Διονύσια το 442 π.Χ.

Πηγή: iellada.gr